

ALKOHOOLSETE JOOKIDE TESTOSTLEMINE

Juhendmaterjal

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Tervise Arengu Instituut

**ALKOHOOLSETE
JOOKIDE
TESTOSTLEMINE**

Juhendmaterjal

Triin Vilms,
Mariliis Tael-Öeren

Tervise Arengu Instituudi missioon on luua ja jagada teadmisi, et tõenduspõhiselt mõjutada tervist toetavaid hoiakuid, käitumist, poliitikat ja keskkonda eesmärgiga suurendada inimeste heaolu Eestis.

Täname nõuannete ja kommentaaride eest kolleege Tervise Arengu Instituudist: Tiia Pertel, Kaidy Aljama, Triinu Purru, Mari Raudsepp, Aire Trummal. Oleme väga tänulikud praktiliste täienduste ning kommentaaride eest Nurmely Mitrahovitšile Politsei- ja Piirivalveametist, piirkonna- ja noorsoopolitseinikele ning maakondlikele tervisedendajatele.

Väljaande andmete kasutamisel viidata allikale.
Trükis on valminud Tervise Arengu Instituudi tellimusel 2019. a.

Kujundanud: Dahlweng OÜ
Trükkinud: Ecoprint AS
ISBN 978-9949-666-09-6 (trükis, pehmed kaaned)
ISBN 978-9949-666-08-9 (pdf)

Soovitav viide väljaandele: Vilms, T., Tael-Öeren, M. Alkohoolsete jookide testostlemine. Juhendmaterjal. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2019.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. MIKS TEHA TESTOSTE?	6
2. TESTOST VS. KONTROLLTEHING	7
3. KUIDAS TESTOSTLEMIST LÄBI VIIA?	8
3.1. Alkoholimüügi kohtade eelvaatlus	8
3.2. Ostukohtade valik ja valimi koostamine	9
3.3. Kuidas otsustada, millist alkoholi osta?	10
3.4. Testostlejate valik	11
3.5. Testostleja väljaõpe	12
3.6. Ostuprotsessi kirjeldus	14
4. EDASISED TEGEVUSED	16
4.1. Tulemuste analüüs	16
4.2. Tulemuste tutvustamine	17
4.3. Kellele peaks testostlemise tulemusi tutvustama?	18
4.4. Testostlemisele järgnevad tegevused	20
5. OLULISED SEADUSED	21
Kasutatud kirjandus	24
Lisa 1. Eelvaatluse ankeet	25
Lisa 2. Ostukohtade valimi näidis	26
Lisa 3. Vaatleja juhend	27
Lisa 4. Testostleja juhend dokumendi küsimise hindamiseks	28
Lisa 5. Testostleja juhend joobeseisundile vastavate tunnustega isikule	29
Lisa 6. Näidisankeet alkoholi kättesaadavuse hindamiseks noorte hulgas (dokumendi küsimine)	30
Lisa 7. Näidisankeet alkoholi kättesaadavuse hindamiseks joobeseisundile viitavate tunnustega isikute seas	31

SISSEJUHATUS

Alkohol on uimasti, mille tarvitamine on Eestis, sh noorte seas, kõige enam levinud. Pikaajased teadusuuringud on leidnud, et mida nooremata alkoholi tarvitamist alustada, seda suurema tõenäosusega tekib inimesel elu jooksul kas alkoholi- või muu uimasti sõltuvus. Lisaks on noorte alkoholitarvitamine seotud koolist puudumise ja väljalangemise, õpiraskuste, tervisehäirete, sotsiaalprobleemide, riskantse seksuaalkäitumise, õnnetustega jpm, mis mõjutavad noore tulevikku (1).

Eestile on omane põhjamine alkoholitarvitamise kultuur, mida iseloomustab purjujoomine ehk korraga suurte alkoholikoguste tarvitamine.

Ühe tegurina soodustab alkoholi laia levikut ning suuri tarvitataavaid koguseid alkoholi kerge kättesaadavus nii noortele kui ka purjus inimestele.

Fakte noorte alkoholitarvitamise kohta:

- 15–16-aastastest ligi kolmandik on tarvitanud alkoholi ja suitsetanud enne 12. eluaastat;
- kanget alkoholi proovib enne 14. eluaastat 23% poistest ja 19% tüdrukutest;
- 15–16-aastased hindavad alkoholsete jookide kättesaadavust heaks – 60% õpilastest leidis, et lahjad alkoholised joogid ja vein on kergelt kättesaadavad, kange alkoholi kättesaadavust pidas kergeks veidi alla 50% õpilastest;
- ligi 46% noortele ostis või pakkus alkoholi sõber, 23% sai alkoholi vanematelt ning 7% ostis seda poest ise (10);
- üle-eestilise testostlemise tulemused näitavad, et noortelt küsitakse alkoholset jooki ostes vanust tõendavat dokumenti keskmiselt 45%-l ostudest (2).

Fakte alkoholiga seotud kahjude kohta:

- Eesti elanikud tajuvad kõige tõsisema alkoholiga seotud probleemina ebakainena sõidukijuhtimist (92% vastanutest), avaliku korra rikkumisi pidas probleemiks 81% vastanutest;
- politsei registreeris 2018. aastal alkoholijoobes sõidukijuhtimisi 5248 korral;
- joobes juhid põhjustasid 2018. aastal 10% kõigist liiklusõnnetustest, neis hukkus 19% kõigist liiklusõnnetustes hukkunutest ja vigastada sai 11% kõigist liiklusõnnetustes vigastatutest (11).

Alkoholi liigtarbimise ning vigastussurmade, tule- ja uppumissurmade, liiklusõnnetuste ja kuritegevuse (sh perevägivald) vahel on leitud tugevaid seoseid. Üks võimalus nimetatud kahjusid vähendada on piirata alkoholi kättesaadavust joobes isikutele (7).

Käesolev juhend on loodud toetavaks materjaliks testostlemisel ja selle planeerimisel paikkondades. Testostlemine aitab mõista, kui kättesaadav on alkohol noortele ja purjus inimestele tegelikult, ning saadud tulemuste alusel saab planeerida, milliste tegevustega olukorda parandada.

Alkoholiseaduse § 46 keelab müügikohtadel alaealistele alkoholi müüa ning § 47 lubab nõuda vanuse kontrollimiseks isikut tõendavat dokumenti.

Purjus inimestele alkoholi müük on keelatud alkoholiseaduse §-s 45.

1. MIKS TEHA TESTOSTE?

Alkoholi testostlemine on meetod, mis aitab analüüsida alkoholi kättesaadavust haavatavatele (noored, alkoholi liigtarvitajad) sihtrühmadele. Protsessi käigus saadakse ülevaade, kui lihtne on noorel või joobeseisundile viitavate tunnustega isikul alkoholi müügikohast kätte saada.

Hilisem analüüs võimaldab mõista, mis takistab müügikohtadel alkoholimüügi regulatsioone järgida. Seega aitab testostlemine näha, kas seadusega sätestatud piiranguid rakendatakse, ning kui ei, siis analüüsida, miks seadust ei järgita ja kuidas olukorda parandada.

Noorte alkoholitarvitamise üheks põhjuseks peetakse alkoholi lihtsat kättesaadavust (4).

Testostlemise eesmärk on saada ülevaade alkoholi kättesaadavusest ning leida üles need alkoholimüügi kohad, kus:

- ei küsita alkoholi ostvalt noorelt vanust tõendavat dokumenti või
- müüakse alkoholi joobes inimestele.

Samuti annab testostlemine teavet, kuidas käituvad teised poe- või baarikülastajad, kui noor või liiga purjus inimene soovib osta alkoholi. Selle info põhjal saab teha alkoholi müüvatele asutustele, KOV-ile ja teistele asjaosalistele ettepanekuid ning sekkuda olukorra muutmiseks.

Ühtlasi annab testostlemine võimaluse tunnustada neid tublisid ettevõtjaid, kes täidavad seadust ja aitavad piirata alkoholi kättesaadavust.

Testostlemise eesmärk ei ole:

- panna teenindajat ebamugavasse olukorda;
- tekitada tavapärasest erinevat olukorda;
- negatiivse tulemuse saanud ostukohtasid karistada või sildistada.

Oluline on mõista alkoholi kättesaadavuse probleemi ulatust ning põhjuseid, et seejärel koos kogukonnaga leida sobivad lahendused. Eesmärgiks on saavutada olukord, kus nii kaupmees kui ka müüja mõistavad dokumendi küsimise ja müügist keeldumise olulisust ning oskavad seda teha. Pöörates alkoholi kättesaadavusele regulaarselt tähelepanu, tõstame nii elanike kui ka alkoholimüüjate teadlikkust ning loome eeldused selleks, et kaasata neid ennetustegevustesse (5).

Enne testostude planeerimist on mõistlik analüüsida paikkonna vajadusi, et otsustada, millistes keskkondades ja sihtrühmades testoste läbi viia. Abi on nii [kohaliku omavalitsuse ja maakonna tervise- ja heaoluprofilist](#) kui ka [maakonna tervise ja heaolu ülevaadete](#) andmetest, aga ka noorte või täiskasvanute küsitlemisest ja alkoholi müüvate asutuste vaatlemisest. Samuti on vajaduste kaardistamisel abiks vestlused koostööpartneritega, näiteks piirkonna- ja noorsoopolitseiga jt.

2. TESTOST VS. KONTROLLTEHING

Testost Eesmärk on analüüsida alkoholi kättesaadavust noortele või joobes isikutele

Kontrolltehing Eesmärk on kontrollida alkoholi- ja tubakaseaduses kehtestatud nõuetest kinnipidamist

Alates 2018. aastast saab politsei teha kontrolltehinguid, mis võimaldavad reaalselt järelevalvet alkoholi ja tubaka müügi üle alaealistele ning kaotavad võimaluse, et müügitehingu asjaolude suhtes kerkib vaidlusi.

Kontrolltehing saab toimuda ainult ohu kahtlusel ning politseiametniku järelevalve all, kaasates vähemalt 16-aastase isiku tema vanemate nõusolekul. Ohukahtlus tähendab, et politseil on info, et selles konkreetses müügi kohas müüakse alaealistele kas alkoholi või tubakatoode: näiteks on saabunud kaebus või teade kogukonnast või alaealistelt. Kontrollida tohib ka asutusi, kus on varem

toimunud ja politseis fikseeritud alkoholi või tubakatoote müümine alaealisele.

Pärast kontrolltehingut teavitatakse ostukohta tulemustest. Ostukohale antakse soovitusi, mida tuleks teha, et ennetada alaealistele alkoholi müümist tulevikus. Lisaks selgitatakse, et ka edaspidi võib politsei tulla kontrolltehingut läbi viima. Kui kontrolltehingu käigus selgus, et müüja müüs alaealisele kas alkoholi või tubakatoode, ei ole see tegu süüteo menetluslikult karistatav, mis tähendab, et rahatrahvi ei järgne.

Tabel: testost *versus* kontrolltehing.

	Testost	Kontrolltehing
Eesmärk	Uuring, olukorra kaardistus, teavitus	Järelevalve
Tellijä	Kohalik omavalitsus (KOV), maakonna arendusorganisatsioon (MARO) jm	Politsei- ja Piirivalveamet (PPA)
Läbiviija	KOV, testoste teostav ettevõtte	PPA
Ostlejad	18-19-aastased noored, näitlejad	16+ noored vanemate nõusolekul
Läbiviimise tingimused	Regulaarselt olukorra seirena (nt 1-2 korda aastas)	Ohu kahtlusel
Tagasiside	Antakse asutusele üldiselt, täpsustamata ostu kellaega ning kuupäeva, et vältida konkreetse teenindaja sildistamist	Antakse kohe pärast ostu sooritamist

Kontrolltehing saab toimuda ainult ohu kahtlusel ning politseiametniku järelevalve all, kaasates vähemalt 16-aastase isiku tema vanemate nõusolekul.

3. KUIDAS TESTOSTLEMIST LÄBI VIIA?

Testostlemisest on kasu nii kohalike elanike tervise ja heaolu kui ka avaliku korra tagamisel, mistõttu on oluline osaliste koostöö.

Esmajoonel on testostlemisel osalisteks:

- kohaliku omavalitsuse esindaja (nt tervisedendaja),
- politsei,
- noorte volikogu esindaja,
- noorsootöötaja jne.

Koos otsustatakse tegevuste fookuse, osaliste rollide ja vastutuse üle.

Testostlemist saab läbi viia nii kaupluses, toitlustusasutustes (baarid, kohvikud, restoranid) kui ka avalikel üritustel (festivalid, laadad jne). Sama meetoodika abil saab hinnata ka tubakatoodete kättesaadavust.

Testostusid tuleks läbi viia korduvalt (nt 1-2 korda aastas), et olukorrast oleks järjepidev ülevaade. Lisaks võimaldab korduv testostlemine analüüsida, kuidas on mõjunud pärast testostusid olukorra parandamiseks läbi viidud tegevused. Mida regulaarsemalt tehakse paikkonnas testoste ning jätkutegevusi (nt kutsutakse kaupmehi üles teenindajaid koolitama ja motiveerima jms), seda raskemaks muutub alkoholi kättesaadavus nii alaealistele kui ka purjus inimestele.

Testostusid võivad läbi viia ka ettevõtted ise, analüüsides vastavaid olukordi ning tehes seejärel parandusi ostumüügi protsessis. Ettevõtete kogemusi tasub uurida, kuna heade praktikate vahetamisest sünnivad veelgi paremad ideed ja lahendused.

Testostlemist võib tellida ka teenusena testostudega tegelevatelt ettevõtetelt, kuid sel juhul soovime tegevuste planeerimisel ja elluviimisel kindlasti kasutada käesolevat juhendit, et tagada teenuse ja tulemuste kvaliteet.

3.1. Alkoholimüügi kohtade eelvaatlus

Vaatluse eesmärgiks on mõista, millisel moel konkreetses piirkonnas või olukorras noored või joores isikud alkoholimüügi kohas (kauplus, toitlustusasutus, avalik üritus) alkoholi ostes käituvad.

Vaatlus annab infot:

- milliseid alkohoolseid jooke ostetakse;
- kuidas reageerivad protsessis müüjad, teenindajad ja teised poekülastajad;
- millal ning kust alkoholi rohkem ostetakse.

Vaatlus aitab mõista alkoholi müügiga seonduvat laiemat pilti ning analüüsida turvalisust ja avalikku korda puudutavaid aspekte.

Vaatluse võib läbi viia kohaliku omavalitsuse spetsialist või koostööpartner. Vaatluse juures on abiks küsimustik ([Lisa 1. Eelvaatluse ankeet](#)), mille vaatluse läbiviija pärast iga vaatlust täidab.

3.2. Ostukohtade valik ja valimi koostamine

Esmalt tuleb otsustada:

- kas testostlemist tehakse jaemüügiga tegelevates asutustes, toitlustusasutustes ja/või avalikel üritustel;
- kas ostetakse ainult alkoholi või alkoholi ja tubakatooteid;
- kas tähelepanu pööratakse noortelt dokumendi küsimisele ja/või seatakse fookusesse alkoholi müük purjus inimestele;
- millises piirkonnas testostlemine läbi viiakse (KOV, maakond, linnaosa vm).

Järgmisena tuleb panna paika ostukohtade valim.

Jaemüügiga tegelevate asutuste ja toitlustusasutuste valikul on kõige parem kasutada majandustegevuse registrit. Sealses otsingus saab vaadata alkoholimüügilubasid nii maakondade kui ka kohalike omavalitsuste lõikes, mis võimaldab valida testi ka ainult ühe omavalitsuse piires alkoholi müüvad asutused. Samuti on võimalik valida, kas soovitakse väljavõttu jaekaubanduse, hulgikaubanduse või toitlustamise kohta.

Selguse ja lihtsuse huvides soovitame testi läbi viies liigitada tanklad eraldi kategooriasse, kuna paljudes nendes on nii kauplus kui ka söögikoht ning see annab aluse määrata tankla nii jaekaubanduseks kui ka toitlustusasutuseks. Kui ost sooritatakse tankla kaupluses, liigitub ost tankla alla. Kui tanklas on eraldiseisev kohvik, kus ost sooritatakse, liigitub ost toitlustusasutuse alla.

Enne täpsemat planeerimist tasub valimi väljavõtt üle vaadata, kuna seal võib olla ostukohti, mida enam ei eksisteeri. Paikkonna enda inimestel on tegelikult olukorrast kõige parem ülevaade. Tuleb arvestada, et valimis olev ostukoht võib olla ka remondis või suletud, näiteks kui on tegemist hooajavälise ajaga, elekter on ära vms. Sellisel juhul tuleb see info testostlemise ankeeti märkida, et hiljem andmeid analüüsid oleks arusaadav, miks ostu ei sooritatud.

Kui valim on üle vaadatud, tuleks paika panna, kuidas ostud sooliselt (võrdselt noormeeste ja tütarlaste vahel) ning alkoholi kanguse alusel peaksid jagunema. Valimi põhjal tuleb ostlejatele koostada tabel, kus on lisaks ostukohtade nimele ning aadressile välja toodud ka ostetava alkoholi sort (kange/lahja) ning ostja sooline jaotus (kas ostu peaks sooritama mees või naine) ([Lisa 2](#)).

1. majandustegevuse register

2. kiirotsingud

3. alkoholi müügi järgi

(https://mtr.mkm.ee/taotluse_tulemus/eriotsing/alkoholi_myyk).

Kuna registris ei kajastu info ostukohtade tegeliku lahtioleku kohta (nt ostukoha olemasolu või lahtiolek konkreetsel aadressil), võib külastatavate jaekaupluste ning toitlustusasutuste arv tegelikkuses tulla väiksem kui plaanitud. Seetõttu soovitame võimalusel arvestada varuga.

Register on hetkel parim võimalik infoallikas ametlikult alkoholi müüvate asutuste kohta, kuna müügiload on väljastatud igale ettevõttele ja veel eraldi igale konkreetsele alkoholiostu kohale. Müügilubade register sisaldab infot müügiloo omaniku kohta (nimi, registrikood, tegevusala, kontaktaadressid ja telefon), samuti on olemas info ostukoha kohta (tegevuskoha aadress ja määrang).

Avalikud üritused

Kindlasti tasub teha testostlemist festivalidel, laatadel ja muudel avalikel üritustel. Nendel müüvad alkoholi tihti ajutised teenindajad, kes ei pruugi olla teadlikud alkoholi müüki piiravatest seadustest, mistõttu võib alkohol olla lihtsasti kättesaadav. Majandustegevuse registrist ei saa ülevaadet avalike ürituste kohta, kuid paikkonnas toimuvate ürituste info on tavaliselt olemas kohalikel omavalitsustel.

3.3. Kuidas otsustada, millist alkoholi osta?

2013/14. õppeaastal läbiviidud Eesti kooliõpilaste uuringu tulemused näitavad, et noorte hulgas on lahjade alkoholsete jookide tarvitamine enam levinud kui kangete alkoholsete jookide tarvitamine (1). Sellest lähtuvalt soovitage, et noored võiksid valida 60%-l juhtudest ostuks lahjasid alkoholseid jooke ning 40%-l juhtudest kangeid alkoholseid jooke.

Korraga võib ostuks valida kas 1–2 pooleliitrist pudelit või purki lahjat alkoholset jooki (poistel õlu, tüdrukutel siider, *long drink*) või pooleliitrine viin koos paki mahlaga. Kui ostukohas müüakse ainult veini, siis jäetakse ost sooritamata või tuleb ostlemise tabelisse luua uus kategooria lisaks kangele ja lahjale alkoholile.

Kui oste sooritatakse toitlustusasutusest, ostetakse kange alkoholina 4 cl kanget alkoholset jooki, mitte kokteili (nt džinn toonikuga), kuna kokteil ei ole enam kange alkohol. Lahja alkoholi puhul tuleb valida õlu või siider, mitte kokteil.

- Juhul kui ostukohas müüakse ainult kokteile, on selguse mõttes mõistlik ankeedis märkida, et osteti kokteili.
- Juhul kui ostukohas ei müüda kanget alkoholset jooki, võib selle asemel valida lahja alkoholse joogi (samamoodi nagu mõne teise toote puhul valiks ostja alternatiivse toote).

Kuna osas Eesti piirkondades ei müüda tanklas kangeid alkoholseid jooke, võib vajadusel otsustada, et sealt kangeid alkoholseid jooke ei osteta.

Ostlemise järel on oluline info salvestada, et hiljem oleks võimalik andmeid analüüsida ja järeldusi teha. Siinjuures on abiks näiteks vastav ankeet ([Lisa 6. Näidisanket alkoholi kättesaadavuse hindamiseks noorte hulgas](#)).

3.4. Testostlejate valik

Järgmisena on testostlemise läbiviijal vaja leida ostjad ja ostuprotsessi vaatlejad.

Vaatleja roll on ostuprotsessi jälgida, vajadusel olla ostlejale toeks konfliktide lahendamisel ning pärast ostuprotsessi täita koos ostlejaga ankeet. Vaatlejad peavad olema täisealised isikud, keda on eelnevalt juhendatud ostuprotsessi jälgima. Vaatleja kohalolu on oluline nii dokumendi küsimist kui ka joobes inimestele alkoholi müümist jälgides.

Testostlejad dokumendi küsimise hindamiseks

Valides testostlemiseks noori, tasub läbi mõelda järgmised aspektid.

► Ostleja vanus

Testostlejateks peavad olema täisealised noored, võimalusel hiljuti 18-aastaseks saanud noored. Valida tasub tavalised noored: eesmärk ei ole leida välimuse järgi väga noori. Noored vanuses 16–25 võivad välja näha väga erinevad ning testostlemise käigus püütakse luua võimalikult päriseluline olukord. Teenindaja peaks dokumenti küsima kõikidelt noortelt, et olla kindel ostja täisealisuses. Testostudel ei kasutata alaealisi noori. Kui paneme alaealise alkoholi ostma, võime talle sellega halba eeskuju anda ning mittesoovitavaid käitumismustreid õpetada.

► Ostleja sugu

Ostlejatena võiks kaasata nii nais- kui ka meessoost noori, kuna varasemad tulemused näitavad, et tütarlastelt küsitakse dokumenti rohkem kui noormeestelt (9).

► Ostleja välimus

Inimeste välimus võib olla väga erinev. Otsuse, kui vana on inimene, teeb teenindaja sageli enda kogemuse põhjal. Seega võivad ostlemiseks valitud noore välimus ehk riietus, meik jms mõjutada teenindaja hinnangut tema vanuse kohta. Individuaalsete erinevuste tasakaalustamiseks võiks suurema arvu ostukohtade puhul kaasata rohkem kui kaks noort mõlemast soost. Nii on tulemused usaldusväärsemad.

► Ostlejate anonüümsus

Väikese paikkonna puhul tuleb tegevusse kaasata mõne teise paikkonna noored, et vältida olukorda, kus müüja tunneb noort ning testostlemist ei saa toimuda.

► Ostleja hoiakud

Valida tasub sellised noored, kes ise alkoholi ei tarvita, suhtuvad alkoholi tarvitamise taunivalt ning on selgelt väljendanud soovi testostlemises osaleda.

Testostleja alkoholihoobes inimesele müügi hindamiseks

Kui testoste tehakse joobeseisundile viitavate tunnustega isikutele müügi hindamiseks, tasub läbi mõelda järgmised aspektid.

► Ostleja vanus ja välimus

Testostlejateks tuleb valida täisealised inimesed, kes on valmis ja vajalike oskustega, et jäljendada joobes inimese käitumist vastavalt etteantud juhendile (näiteks amatöörnäitlejad). Ostlejad ei pea olema noored, vaid võivad olla nt keskealised inimesed.

► Ostleja sugu

Seni on testostlejatena enamasti kasutatud meessoost isikuid, kuid sõltuvalt eesmärgist võib kasutada ka naissoost isikuid (6). Teenindava personali hoiakud võivad olla erinevad sõltuvalt sellest, kas alkoholi ostab joobes naine või joobes mees.

► Ostleja anonüümsus

Väikese paikkonna puhul tuleb kaasata tegevusse mõne teise piirkonna inimesi, et vältida olukorda, kus müüja tunneb testostlejat isiklikult ning testostlemist ei saa toimuda.

3.5. Testostleja väljaõpe

Dokumendi küsimine

Enne kui testostudega alustada, on oluline ostlejate ning vaatlejatega kohtuda ning kogu ostlemise protsess läbi arutada, et kõik osalised mõistaksid seda ühtmoodi ning teaksid oma rolli.

Ettevalmistuse ajal käiakse läbi järgmised teemad:

- kuidas poes loomulikult käituda;
- milliseid jooke valida;
- kuidas ostu katkestada (ostleja peab tundma end mugavalt; vahel on vaja rahakoti mahaunustamine vms läbi mängida);
- tutvutakse valimi tabeliga, kus on kirjas nii ostukohade aadressid kui ka ostetava alkoholi tüüp ning see, kas ostu sooritab noormees või neiu;
- tutvutakse ostuprotsessi lõpus täidetava küsimustikuga, et testostud kulgeksid ostleja ja vaatleja jaoks sujuvalt.

Alkoholi müük joobes inimestele

Erinevalt testostlemisest noortega vajab joobeseisundile viitavate tunnustega isikute testostlemine põhjalikumat osalejate ettevalmistust. Testostlejatele antakse ettevalmistuse käigus loetelu joobetunnustest ning käitumisviisidest, mida neil tuleb testostu käigus etendada. Võimalusel võiks testostlejatena kasutada näiteks amatöörnäitlejaid. Hea oleks, kui kõik osalejad saaksid ostlemise olukorrad enne reaalselt ostu läbi mängida.

Lisaks tuleb ostlejate ning vaatlejatega kogu ostuprotsess läbi arutada, et võimalikke ostlemise käigus tekkivad küsimusi ning takistusi ennetada.

Joobetunnuste valikul võib aluseks võtta Sotsiaalministeeriumi määruse nr 37 §-s 2 märgitud joobetunnused:

- 1) isiku välimus;
- 2) aeglustunud reaktsioon;
- 3) häirunud kõne;
- 4) aja, isiku ja koha tajumise häired;
- 5) teadvuse seisund;
- 6) mäluhäired;
- 7) koordineerimishäired;
- 8) käitumishäired.

Kuna ametlikud joobetunnused ei kirjelda täpselt isiku käitumist, tuleb see ostuprotsessi ühtlustamiseks tellija ning ostleja vahel kokku leppida. Joobetunnuste raskusaste võib olla kas mõõdukas või raske sõltuvalt testostlemise eesmärkidest.

Eestis läbiviidud pilootprojektis kasutati joobe jälgendamisel rasket joobeastet iseloomustavaid tunnuseid, et kõikidele osalistele oleks ilmselge, et tegemist on purjus kliendiga (6):

- uimased silmad ja hägune silmavaade;
- „keel pehme“, häirunud kõne (segaselt tellimine, küsimuste kordamine, unustamine);
- silmanähtav tuikumine, sh kohapeal seistes (nt järjekorras);
- asjade otsa komistamine;
- kohmitsemine kassas (raskused raha võtmisel rahakotist või taskust: raha kukub maha, ei saa maast raha üles);
- raskused kõrvalseisjate või müüja kõnest arusaamisega;
- korratu välimus (hõlmad lahti, pluus püksist väljas, juuksed ja meik sassis);
- käitub kassas püüdliselt viisakalt.

Enne kui testostudega alustada, on oluline ostlejate ning vaatlejatega kohtuda ning kogu ostlemise protsess läbi arutada, et kõik osalised mõistaksid seda ühtmoodi ning teaksid oma rolli.

3.6. Ostuprotsessi kirjeldus

Testostu sooritamisel on eesmärgiks teha ost reaalse olukorraga võimalikult sarnasel viisil.

Testostlemist võiks läbi viia selliselt, et **müügikohast alkoholi realselt välja ei osteta**, kuid ostlemise eesmärk ei ole ka kauplejale majanduslikku kahju tekitada. Selleks juhendatakse ostlejat enne tehingu toimumist või tootlustusasutuses enne alkoholi väljavalamist ostu katkestama.

ERAND: alkohol ostetakse välja sel juhul, kui ostlemine toimub tootlustusasutuses ning teenindaja ei küsi dokumenti, kuid on alkoholi juba välja valanud. Sellisel juhul peab ostleja jätma alles tšeki ning alkoholi kohe pärast ostu müügikohast väljudes testostlemise eest vastutavale täiskasvanule üle andma või tootlustuskohas ära valama. Kui ära valada ei ole võimalik, vastutab testostlemise läbiviija, et ostetud alkohol jääb ostleja ja vaatleja poolt tarvitamata. Pärast testostlemise lõppu peab vastutav isik eetilistel kaalutlustel kogu ostetud alkoholi hävitama.

Testostude sooritamisel on soovitatav lisaks ostlejatele kaasata **täisealine vaatleja** ([Lisa 3. Vaatleja juhend](#)). Vaatleja ülesanne on jälgida ostlemist eemalt, sisenedes ostukohta kas enne või pärast ostlejat, ning märgata teenindaja käitumist, ostukeskkonda ning teiste osaliste käitumist. Vaatleja saab vajadusel ostlejale toeks olla ning aidata lahendada võimalikke konflikte turvameeste või teenindajatega. Vaatleja täidab hiljem koos ostlejaga ankeedi. Vaatlusest saadud informatsioon võib osutada oluliseks ka hiljem, kui planeeritakse tegevusi olukorra parandamiseks.

Enne ostlemist on vaja koostada nimekiri, kus on lisaks ostukohtadele kirjas, millist alkoholi (kange või lahja) tuleb osta ning kas ostu peab sooritama noormees või neiu.

Teiseks tuleb enne, kui ostlemisega alustatakse, kokku panna pärast ostu sooritamist täidetav **küsimustik** ([Lisa 6. Näidisankeet alkoholi kättesaadavuse hindamiseks noorte hulgas](#); [Lisa 7. Näidisankeet alkoholi kättesaadavuse hindamiseks jooabeseisundile viitavate tunnustega isikute seas](#)) ning see vaatlejatele ja ostlejatele kättesaadavaks teha (nt kasutades mõnda veebiküsimustiku formaati). Näidisküsimustikke võib vastavalt ostlemise fookusele ning vajadusele täiendada.

Tuleb arvestada, et valimis olev ostukoht võib olla remondis või suletud, näiteks on tegemist hooajavälise ajaga, elekter on ära vms. Sellisel juhul tuleb see info ankeeti märkida, et hiljem andmete analüüsimisel oleks arusaadav, miks seal ostu ei sooritatud.

Dokumendi küsimine

Ostlemisele eelneb ostuprotsessi läbiarutamine koos ostleja ja vaatlejaga, et ennetada võimalikke ostuprotsessis tekkivaid küsimusi ja takistusi. Oluline on läbi käia ka küsimustik, et seda oleks hiljem sujuvam täita.

- ▶ Noor külastab koos vaatlejaga erinevaid alkoholi müügi kohti (jaekaubandus, tootlustusasutused, avalikud üritused), kus noore ülesandeks on osta alkoholi ning jälgida, kas temalt küsitakse ostu tegemiseks vanust tõendavat dokumenti.
- ▶ Võimalusel siseneb vaatleja enne või pärast ostlejat ostukohta, et jälgida ostuprotsessi ning selle osaliste käitumist võimalikult lähedalt. Kui ostukoht on väga väike või on võimalik jälgida ostu ka läbi akna, võib seda jaekaubanduses rakendada. Tootlustusasutustes, eriti õhtusel või öisel ajal, tuleb vaatlejal samas ruumis viibida, et vajadusel ostu sooritajale toeks olla.
- ▶ Noor teeb ostu iseseisvalt ning müüjat ja ostukohta sellest enne või pärast ostu ei teavitata.
- ▶ Maksmise hetkel lausub ostleja müüjale, et on rahakoti maha unustanud, vabandab müüja ees ja lahkub müügikohast ([Lisa 4. Testostleja juhend](#)).
- ▶ Juhul kui alkohol on välja valatud, tuleb ostlejal see välja osta. Samas peavad ostlemise tellija ja läbiviija tagama, et ostlejad ega vaatlejad ei tarvitaks välja ostetud alkoholi. Selleks tuleb välja ostetud alkohol pärast testostlemist kinniste pudelite puhul ära valada või lahtise alkoholi puhul (nt tootlustusasutuses) baariletile jätta.
- ▶ Juhul kui tegemist on tootlustusasutusega ning sisenemisel küsitakse ostlejalt dokumenti, siis võib uksele dokumenti näidata, kuid asutuses tuleb ikkagi testost sooritada, kuna teenindaja on see, kes peab enne alkoholi müüki kontrollima, kas tegemist on ikka täisealise isikuga.
- ▶ Vaatleja ja testostleja täidavad kohe pärast testostu ära testostu ankeedi kas kirjalikult või elektroonselt.

Vaatleja ülesanne on jälgida ostlemist eemalt, sisenedes ostukohta kas enne või pärast ostlejat, ning märgata teenindaja käitumist, ostukeskkonda ning teiste osaliste käitumist.

Alkoholi müük joobes isikutele

Ostlemisele eelneb ostuprotsessi läbiarutamine koos ostleja ja vaatlejaga, et ennetada võimalikke ostuprotsessis tekkivaid küsimusi ja takistusi. Oluline on läbi käia ka küsimustik, et seda oleks hiljem sujuvam täita.

- ▶ Testostleja külastab koos vaatlejaga alkoholimüügi kohti, kus tema ülesandeks on proovida joobes inimese käitumist jäljendades alkoholi osta. Tuleb jälgida, et ostlejate käitumine oleks eri ostukohtades võimalikult sarnane ning joobeseisundile viitavad tunnused oleksid arusaadavalt väljendatud ([Lisa 5. Testostleja juhend joobeseisundile vastavate tunnustega isikule](#)). Küsimuse väljendatud joobetunnuste kohta võib lisada pärast ostlemist täidetavasse ankeeti, et hiljem analüüsida, kas joobeastet etendati korrektselt.
- ▶ Võimalusel siseneb vaatleja enne või pärast ostlejat ostukohta, et jälgida võimalikult lähedalt ostuprotsessi, osaliste (teenindaja, turvamees, teised külastajad, testostleja) käitumist ning ostleja väljendatud joobetunnuseid. Toitlustusasutustes, eriti õhtusel või öisel ajal, tuleb vaatlejal samas ruumis viibida, et vajadusel testostlejale toeks olla.
- ▶ Ostja teeb ostu iseseisvalt ning müüjat ja ostukohta sellest kohe enne või pärast ostu ei teavitata.

- ▶ Kui tegemist on väiksema müügikohaga, võib ostlemist jälgida ka näiteks läbi akna, et teenindajas mitte kahtlusi äratada.
- ▶ Ostu järel täidab vaatleja koos testostlejaga ankeedi, et ostu käigus saadud informatsioon hilisemaks analüüsiks säilitada.

Kui müüja keeldub alkoholi müümast, tuleb ostlejal jääda rahulikuks, säilitada joobeseisundile viitavad tunnused ning lahkuda müügikohast. Juhul kui tekib konflikt turvataajaga või teenindajaga, tuleb võimalusel testostlemise protsessi paljastamata ostukohast lahkuda. Juhul kui see võimalik ei ole, tuleb paluda abi vaatlejalt ning selgitada ostukoha töötajatele, et tegemist on testostlemisega.

4. EDASISED TEGEVUSED

4.1. Tulemuste analüüs

Iga testostu puhul täidab ostleja ankeedi, kus on kirjas andmed ostu sooritamise käigu ja ostukoha kohta. Need tulemused sisestatakse üksteise järel nt MS Exceli formaadis faili, et moodustada uuringu andmebaas.

Enamiku kohalike omavalitsuste puhul (mis ei ole suured linnad) on ostude arv ilmselt väike, mistõttu on analüüs võimalik ära teha ka selles samas MS Exceli failis ilma andmeanalüüsi tarkvara kasutamata. Peamiseks analüüsi väljundiks on ostukohtade osakaal või arv, kus teenindaja käitus korrektselt ehk küsis noorelt dokumenti ja keeldus müümast alkoholi dokumendita noorele või purjus isikule (või siis vastupidi, müüs alkoholi, kui ei oleks pidanud seda tegema). Lisaks saab tulemusi esitada ostukoha tüübi lõikes (jaekaubandus, toitlustus) ning vajadusel ostleja soo, alkoholi tüübi (lahja, kange) või suurte KOV-ide puhul nt linnaosade lõikes. Viimane eeldab, et ka valimit moodustades on pööratud tähelepanu linnaosade piisavale esindatusele valimis.

Tulemuste esitamise detailsus ja viis avalikustamisele kuuluvast raportist olenevad ostude arvust. Kui oste on vähe, nt paarikümne ringis, on mõistlik esitada tulemused absoluutarvudena ja vältida protsente, kuna ühe-kahe ostukoha tulemus moodustab juba olulise

osakaalu ja võib tekitada ülevõimendatud pildi. Samuti ei ole otstarbekas jagada väiksemat arvu testoste erinevatesse alagruppidesse, v.a ostukoha tüüp (kauplused, toitlustusasutused). Kui aga mõnda tüüpi asutusi on KOV-is väga vähe, tuleks jälgida ka seda, et tulemuste esitamine ei muutuks konkreetse alkoholimüügi koha põhiseks. Näiteks kui KOV-is ongi vaid kaks-kolm toitlustusasutust, ei ole vaja avalikus raportis eraldi välja tuua, mitu neist noorele alkoholi müüs, vaid esitada tulemused kaupluste ja toitlustusasutuste kohta kokku.

Edasiste tegevuste planeerimiseks võib KOV-i spetsialistide tarvis teha ka täpsemaid väljavõtte andmetest erinevate alajaotuste lõikes.

Suuremate valimite puhul võib esitada tulemused paralleelselt nii absoluutarvude kui ka protsentidena, siis on võimalik tulemusi paremini tõlgendada. Alagruppide vaheliste erinevuste statistilise olulisuse kontrollimine eeldab teadmisi andmeanalüüsi meetoditest.

Testostlemise tulemuste analüüsimisse oleks hea kaasata mõni andmeanalüüsiga kokku puutuv spetsialist või nt tudeng, kes õpib muuhulgas ka kvantitatiivse andmeanalüüsi meetodeid ning oleks huvitatud praktikast.

Testostlemise kohta tuleb kirjutada raport, mis sisaldab ülevaadet nii valimi moodustamisest, testostlemise käigust (metoodika kirjeldus) kui ka tulemustest. Avalikusele mõeldud raportis ei pea metoodika olema väga detailselt lahti kirjutatud, kuid testostlemise korraldajate jaoks võiks tegevused ka täpsemalt kirja panna (kuidas valim moodustati, ostlejaid värvati, ostukohti külastati jmt), samuti kirjeldada esinenud takistusi ja õnnestumisi, et järgmistel testostlemistel nende kogemustega arvestada.

Testostlemise kohta tuleb kirjutada raport, mis sisaldab ülevaadet nii valimi moodustamisest, testostlemise käigust (metoodika kirjeldus) kui ka tulemustest.

4.2. Tulemuste tutvustamine

Testostlemise tulemuste kokkuvõtte peaks nii ettevõtjatele kui ka avalikkusele ilmuma pärast seda, kui kõik planeeritud ostud on sooritatud, et vältida info levikut ostlemise ajal, mis võib tulemusi kallutada.

Tavaliselt on teenindaja käitumise põhjused süsteemsed (puuduvad teadmised, oskused ja võimalused müügist keelduda), mitte individuaalsed (tahtlik seaduse eiramine). Tagasiside peab seega olema piisavalt üldine (st ei ole välja toodud konkreetset ostu sooritamise kellaega ega kuupäeva), et ettevõtjal ei oleks võimalik süüdistada ühte konkreetset teenindajat. Oluline on läheneda müügikohale kui tervikule ning leida lahendusi sellest vaatevinklist, mitte niivõrd indiviidi tasandil.

Analüüsitud tulemusi on oluline tutvustada seotud osapooltele ning koos arutleda, kuidas tulemuste valguses edasi liikuda.

Tulemuste avalikustamisel ja tutvustamisel tasub võimalusel kaaluda asjasse puutuvate kohalike omavalitsuste juhtide kaasamist. Juhitasandilt algatatud suhtlus ettevõtjatega toob teemale suuremat tähelepanu ning loob

paremad eeldused koostöök. Heaks näiteks on siin [Eesti kohalike omavalitsuste alkoholipoliitika pilootprojekt](#), kus kohalike omavalitsuste juhtide kaasamisel oli positiivne mõju nii suhtlusele ettevõtjatega kui ka avalikkusele (5).

Tulemuste avalikustamisel ja tutvustamisel tasub võimalusel kaaluda asjasse puutuvate kohalike omavalitsuste juhtide kaasamist.

4.3. Kellele peaks testostlemise tulemusi tutvustama?

Individaalne tagasiside konkreetsele müügikohale

Esmalt on hea anda tagasisidet individuaalselt neile müügikohtadele, kus testoste sooritati. Müügikoha omanikule, juhatajale ega teenindajale ei avaldata testostude kuu-päeva ja kellaaega, et vältida ühe konkreetse teenindaja karistamist, vaid suunata ettevõtte laiemalt probleemiga tegelema. Samuti ei ole mõistlik kohe teenindajale tagasisidet anda, kuna see ei aita tal edaspidi oma käitumist muuta ning võib mõjutada tema töövõimekust samal päeval.

Teised kohalike alkoholimüügi kohtade omanikud ja teenindajad

Testostlemise tulemusi tuleks kindlasti tutvustada laiemalt alkoholimüügi kohtade omanikele ja juhtidele (ka neis asutustes, kus oste ei toimunud). Olukorrast ülevaate saamine aitab kaupmeestel mõista enda vastutust ning teadvustada, et seaduse mittejärgimisel on tagajärjed.

Lisaks tulemuste tutvustamisele saab arutada:

- võimalusi, kuidas asutust külastavatelt noortelt küsitaks alkoholi ostmisel alati vanust tõendavat dokumenti;
- võimalusi, kuidas edaspidi keelduda joobes isikutele alkoholi müümast.

Tulemuste selgitamiseks sobib hästi kaasav arutelu, mis võimaldab osalejatel küsida olulisi küsimusi, väljendada oma arvamust ning koos lahenduste peale mõelda. Selline arutelu aitab osalejatel rohkem vastutust võtta ning toob välja probleemid, mille lahendamisele saab kohalik omavalitsus kaasa aidata. Näiteks võivad teenindajad vajada lisakoolitust alkoholi seadusandluse ja alkoholi müügist keeldumise teemal.

Kaasava arutelu korraldamisel on hea meeles pidada, et avalikult ei tohiks jagada ostukohtade nimesid ning detaile, vaid anda üldist informatsiooni (mitu ostukohta paikkonnas on, mitmes kohas ost sooritati, millised olid tulemused). Samuti ei jagata hea tava kohaselt negatiivse tulemuse saanud ostukohtade detaile teistele osalistele.

Juhul kui kohalikud alkoholi müüvad ettevõtted ei ole nõus olukorda parandama ning töötavad vastu, võib dokumenti mitteküsitavate müügikohtade nimed avalikustada näitena halvast eeskujust. Selline variant võiks olla siiski viimane väljapääs ning enam ressursse tasub suunata koostöös lahenduste leidmisele.

Juhul kui positiivse tulemuse saanud ostukohad on nõus enda detaile avaldama, võib neil paluda oma häid praktikaid jagada.

Kohalikud otsusetegijad

Kohalikud otsusetegijad saavad kaasa rääkida alkoholi-poliitika edasistes suundades ning seetõttu on mõistlik arutada nendega muresid ja rõõme sõltuvalt testostlemise tulemustest.

Otsusetegijatele tulemuste selgitamisel peab välja pakkuma ka soovituslikke lahendusi või tegevusi, mis aitaksid olukorda parandada. Tulemuste selgitamiseks sobib samuti hästi kaasav arutelu, mis võimaldab osalejatel küsida olulisi küsimusi, väljendada oma arvamust ning koos lahenduste peale mõelda.

Tulemusi on soovitatav arutada ka kohaliku politseiga, teavitamaks neid müügikohtadest, millel silm edaspidi peal hoida, ning koos lahendusi otsida.

Kohalikud elanikud

Testostlemise toimumisest ning tulemustest on vaja teavitada kohalikke elanikke. Teavitamine aitab tõsta kogukonna teadlikkust probleemi olemusest ja võib soodustada seda, et kogukond võtab aktiivse rolli lahenduste väljatöötamisel ja rakendamisel.

Teavitada võib näiteks kohaliku meedia või sotsiaalmeedia kaudu, pidades silmas, et ostukohtade nimesid ning ostlemise aega ei avalikustata.

Juhul kui ostlemise käigus positiivse kogemuse saanud ostukohad soovivad ise oma tulemusi ning selleni viinud tegevusi jagada, tasub seda kindlasti julgustada.

Teavitamine aitab kujundada kogukonnas taunivaid hoiakuid noortele ja joores inimestele alkoholi müümise suhtes ning julgustada kodanikke aktiivselt sekkuma sellistesse olukordadesse.

Koostöö teiste paikkondadega

Heade praktikate vahetamine aitab kaasa kogemuste levikule ja uute ideede sünnile ning samal ajal võimaldab õppida teiste kogemustest. Ostlemise tulemuste, kuid eelkõige saadud kogemuste jagamine võib julgustada teisi paikkondi testostlemist proovima.

Tulemuste jagamine ja võrdlemine aitab paremini mõista alkoholimüügi kohtadega seotud probleemide ulatust ja sisu.

Tulemusi on soovitatav arutada ka kohaliku politseiga, teavitamaks neid müügikohtadest, millel silm edaspidi peal hoida, ning koos lahendusi otsida.

4.4. Testostlemisele järgnevad tegevused

Testostlemisel võib olla alkoholi kättesaadavuse piiramisele positiivne mõju, kui selle tulemusena planeeritakse tegevusi, mis aitavad olukorral muutuda. Põhjalikumad juhised tegevuste planeerimiseks leiab juhendist „[Võimalused alkoholipoliitika rakendamiseks kohalikul tasandil](#)“.

► Järjepidevus

Tehes testostlemisi teatud intervalli tagant, on võimalik olla teadlik alkoholi kättesaadavusest ja hinnata kättesaadavuse vähendamisele suunatud tegevuste mõju.

► Tulemuste jagamine

Oluliste koostööpartnerite, ostukohtade ja otsustajatega tulemuste jagamine ning tegevuste planeerimine võimaldab kohalikele alkoholipoliitikale terviklikumalt läheneda.

► Olulised partnerid, keda kaasata:

- (kohalikud) otsusetegijad,
- alkoholi müüvad ettevõtted,
- lastevanemate esindajad,
- koolide ning noortekeskuste personal,
- piirkonna- ja noorsoopolitsei (noorteüritustele tähelepanu pööramine, järelevalve jms).

Testostlemine toimib kõige paremini koostöös teiste keskkondlike meetmetega:

- alkoholimüügi kellaajalised piirangud,
- piirangud alkoholi nähtavusele ning reklaamile,
- alkoholiaktsiis,
- alkoholi müüvate asutuste personali koolitamine.

2. ALAEALISTE ALKOHOLITARVITAMISE ENNETAMISE KOMPLEKT

Otsene eesmärk – alkoholi kättesaadavus alaealistele on vähenenud

Pikaajaline eesmärk – täiskasvanute suhtumine alaealiste alkoholi tarvitamisse on tauniv

Peamised elluviijad: KOV, allasutused

Rahaline kulu KOVile – keskmine

Tugeva võrgustiku vajadus – jah

Elukõige ennetustegevusele ja järelevalve jõustamiskomplekt, mis eeldab tugevamat võrgustikku ning suure valdkonnaga tegelemiseks. Selles valdkonnas on kohalikul võimalus rohkem ära teha kui riigil, sest just omavalitsus ja parim ligipääs kogukonnale, kellega koostöös ja keda võimalik komplekti tulemuslikult ellu viia.

Kuigi eesmärgiks on alkoholi tarvitamise alustamises varasesse täiskasvanuikkana ning juba tarvitavate noortepoolse ja tarvitamise vähendamine, on enamik tegevusi täiskasvanutele, kelle kaudu on võimalik muuta keskkonda ja taunivad sotsiaalseid norme, millest noored elluviimine võib lähtuvalt omavalitsuse olukorrast nõuda.

Riigi roll juriidilisest aspektist lähtudes on alaealiste ennetamise osas üldiste müügi piirangute (müügi kellaajalised piirangud kättesaadavuse vähendamiseks) ja juriidilisteks tegevusteks on üleriigilist korraldamine või korraldamise toetamine, juhendamine, koolitused, ennetusprogrammide koostamine ning järelevalve teostamine politsei kaudu.

Kohaliku omavalitsuse rolliks on koostööd teha ja poolt seatud piirangute järgimine. Lisaks on võimalik seada lisapiiranguid alkoholipoliitika kujundamisel. Mittejuriidilistest tegevustest on KOVi võimuses (vanemad, kool, huvikoolid, ettevõtjad jne), kes loovad turvalise keskkonna, koostööd.

2.1. Alkoholi kättesaadavuse vähendamine

Kuigi alkoholi sisaldavate jookide müük ja kättesaadavus keelatud, kinnitatavad läbiviidud uuringud näitavad, et alkoholi tarvitamise piirangute järgimine on tegevuste sooritamise, täisealisele sõbra või tuttava abitaotamine või lapsevanema käest saamine, mis aitab alkoholi kätte saavad.

2.1.1. Testostlemise läbiviimine

Eesmärgiks on tagada seadusega sarnane testostlemine alkoholimüügi kohtades.

Ei karistata. Testostlemise eesmärgiks on tagada seadusega sarnane testostlemine. Selleks puudub seaduslik alus.

Testostlemise korraldaja. Testostlemise eesmärgiks on tagada seadusega sarnane testostlemine. Selleks puudub seaduslik alus.

TESTOSTLEMISE ABC

5. OLULISED SEADUSED

Alkoholiseadus

§ 36. Alkohoolse joogi jaemüügi õiguse peatamine

(1) Avaliku korra tagamise huvides võib alkohoolse joogi jaemüügi õiguse peatada kuni peatamise tinginud asjaolu äralangemiseni:

3) valla- või linnavalitsus – oma haldusterritooriumil tervikuna või teatud müügikohades või ühes müügikohas.

§ 45. Meetmed korra ja turvalisuse tagamiseks

(1) Keelatud on müüa alkohoolset jooki joobeseisundile viitavate tunnustega isikule.

(2) Müüja ei tohi teadvult teenindada isikut, kes ostab alkohoolset jooki selle joobeseisundile viitavate tunnustega isikule pakkumise või üleandmise eesmärgil.

(3) Müüjal on õigus jätta teenindamata isik, kes tarbib müügikohas, kus teostatakse alkohoolse joogi jaemüüki kohapeal tarbimiseks, väljaspool antud müügikohta omandatud alkohoolset jooki, ja nõuda selle isiku lahkumist.

§ 47. Meetmed alaealisel alkohoolse joogi tarbimise keelu tagamiseks

(1) Alaealisel on keelatud omada või vallata alkohoolset jooki.

(2) Alkohoolse joogi pakkumine, võõrandamine või üleandmine alaealisele on keelatud.

(3) Alkohoolse joogi valduse üleandmisel peab senine valdaja tuvastama valduse omandaja vanuse isikut tõendava dokumendi alusel. Isikut tõendava dokumendi alusel ei pea valduse omandaja vanust tuvastama, kui ta on ilmselgelt täisealine või tema isik on senisele valdajale teada. Kui valduse omandaja ei ole senisele valdajale teadaolevalt täisealine ning ta ei esita isikut tõendavat dokumenti, ei või senine valdaja anda alkohoolse joogi valdust üle.

(4) Alkohoolset jooki ei tohi teadvult võõrandada või üle anda isikule, kes võtab alkohoolse joogi vastu selle alaealisele pakkumise või üleandmise eesmärgil.

(5) Alaealist ei tohi rakendada töödel, mis on seotud alkoholi käitlemisega, välja arvatud ladustamisel või edasitoimetamisel kaubanduslikul eesmärgil, kui on tagatud, et alaealine puutub selle käigus kokku üksnes avamata pakendis alkoholiga.

§ 67. Alkohoolse joogi käitlemisel vanusepiirangu rikkumine

(1) Alkohoolse joogi käitlemisel vanusepiirangu rikkumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut või arestiga.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 10 000 eurot.

§ 68. Alkohoolse joogi müümine joobeseisundile viitavate tunnustega isikule

(1) Alkohoolse joogi müümise eest joobeseisundile viitavate tunnustega isikule – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 3000 eurot.

§ 69. Alkohoolse joogi ostmine alaealisele või joobeseisundile viitavate tunnustega isikule – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut või arestiga.

Alaealist ei tohi rakendada töödel, mis on seotud alkoholi käitlemisega, välja arvatud ladustamisel või edasitoimetamisel kaubanduslikul eesmärgil, kui on tagatud, et alaealine puutub selle käigus kokku üksnes avamata pakendis alkoholiga.

Karistusseadustik

§ 182. Alaealise kallutamine alkoholi tarvitamisele

Täisealise isiku poolt noorema kui kaheksateistaastase isiku kallutamise eest alkoholi tarvitamisele – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

§ 182¹. Alaealisele alkoholi müümine ja ostmine

(1) Täisealise isiku poolt nooremale kui kaheksateistaastasele isikule alkoholi müümise või ostmise eest, kui süüdlasele on sama teo eest kohaldatud väärteokaristust, – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(2) Nooremale kui kaheksateistaastasele isikule alkoholi müümise eest, kui selle teo on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistusega.

Kasutatud kirjandus

1. Aasvee, K., Liiv, K., Eha, M., Oja, L., Härm, T., Streimann, K. Eesti Kooliõpilaste Tervisekäitumine. 2013/2014. õppeaasta raport. [Internet] Tallinn; 2015. Kättesaadav: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/146702487819_Eesti_kooliopilaste_tervisekaitumine_2103-14_raport.pdf
2. Tervise Arengu Instituut. Alkoholi ostmisel on dokumendi küsimise tase paranenud. [Internet] Tallinn; 2016. Kättesaadav: <https://www.tai.ee/et/instituut/pressile/uudised/3964-alkoholi-ostmisel-on-dokumendi-kusimise-tase-paranenud>
3. Riigi Teataja. Alkoholiseadus. [Internet] 2018. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/109012018006>
4. Kuntsche, E., Kuendig, H., Gmel, G. Alcohol outlet density, perceived availability and adolescent alcohol use: a multilevel structural equation model. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 2008, 811-816.
5. Purru, T., Trummal, A., Käbin, M. Eesti kohalike omavalitsuste alkoholipoliitika pilootprojekti raport. [Internet] Tallinn; 2018. Kättesaadav: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/154203268273_Kohalike_omavalitsuste_alkoholipoliitika_pilootprojekti_raport_2018.pdf
6. Sokk, T., Aaben, L., Tael, M. Joobetunnustega isikule alkoholi müümise testostlemise pilootuuringu raport. [Internet] Tallinn; 2015. Kättesaadav: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/14340109138_Joobetunnustega_isikule_alkoholi_myymise_testostlemise_pilootuuringu_raport.pdf
7. Sotsiaalministeerium. Alkoholipoliitika roheline raamat. [Internet] Tallinn; 2012. Kättesaadav: http://www.tai.ee/images/PDF/Alkoholipoliitika_roheline_raamat.pdf
8. Riigi Teataja. Joobeseisundile viitavate tunnuste loetelu ja nende tunnuste esinemise või mitteesinemise tuvastamise viisid. [Internet] 2014. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/127062014004>
9. Tael, M., Aaben, L. Alkoholsete jookide üle-eestiline testostlemine. [Internet] Tallinn; 2014. Kättesaadav: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/142349313797_Uuring_alkohoolsete_jookide_yle-eestiline_testostlemine_2014.pdf
10. Vorobjov, S., Salekešin, M. Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis. [Internet] Tallinn; 2016. Kättesaadav: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/147211011552_ESPAD%20raport_2016.pdf
11. Tervise Arengu Instituut. Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2019.
12. Riigi Teataja. Karistusseadustik. [Internet] 2001 Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12792390>

Lisa 1. Eelvaatluse ankeet

Kellaaeg	
Alkoholimüügi koht	Kauplus / toitlustusasutus / avalik üritus
Alkoholi ostja sugu	
Alkoholi ostja vanus	Alaealine / noor / täiskasvanu
Kas alkoholi tullakse ostma üksi või seltskonnaga?	
Ostetud jook	Kange / lahja
Makseviis	
Joobetunnused	
Kas teenindav personal sai aru, et tegemist on võimaliku alaealise isikuga (sõnalised märkused, küsiti dokumenti, teenindaja kehakeel vms)?	
Kas teenindav personal sai aru, et tegemist on joobes isikuga (sõnalised märkused ja teenindaja kehakeel)?	
Kui palju noori oli Sinu hinnangul alkoholimüügi kohas?	
Kas alkoholimüügi kohas oli videovalve?	
Kas asutuses olid nähtaval teavituskampaania „Vanust alla 30?“ või „Pea piiri“ kleebised või reklaamlehed? Või muud kleebised?	
Mitu teenindajat või müüjat oli tööl?	
Kas toitlustusasutuses oli teenindaja sinu hinnangul kaine?	
Kas toitlustusasutuse ees õues tarvitati alkoholi või suitsetati?	
Kas toitlustusasutuses oli vali muusika? Millised olid sisekujundus (mööbli paigutus, sopilisus, tantsuruum) ning valgustus (hämar, piisavalt valge)?	
Kas jooke tuli osta baarist või oli tegemist lauteenindusega?	
Muud märkused	

Lisa 2. Ostukohtade valimi näidis

Ostukoha nimi	Ostukoha number	Ostukoha aadress	Ostetav alkohol	Ostja sugu
OÜ Alkohol		Kuuse 2, Küla nimi	Lahja	naine

Lisa 3. Vaatleja juhend

Hea vaatleja!

Sinu ülesandeks on jälgida testostu protsessi ning aidata testostlejal pärast ostu ankeeti täita.

Kui sõidad kohale autoga, siis palun pargi auto kaupluse, tankla või toitlustuskoha juurde selliselt, et teenindaja ei peaks seda kahtlaseks. Ostukohta sisene kas enne või pärast testostlejat ning käitu kaupluses või toitlustusasutuses nagu tavaline (poe)külastaja, valides tooteid, kuid samal ajal jälgides ostuprotsessi.

Ostuprotsessi ajal võid telefoniga tegeleda (sõnumid jms) või teeselda rääkimist, see teeb sind müüjale ebaoluliseks. Telefoni saad teha ka märkmeid ostuprotsessi kohta (telefoni kasutamine kassasabas seistes või kohvikus istudes on pigem tavapärane).

Kui ostukohaks on väga väike kauplus ja ostu saab jälgida ka läbi akna, võid seda teha. Kui sul ei ole võimalik siseneda ilma kahtlust tekitamata, jälgi testostlejat väljaspool kauplust või toitlustusasutust ning hiljem ankeeti täites toetu testostleja kogemusele. Tutvu ankeedis olevate küsimustega enne, kui ostude tegemist alustate, nii on sul lihtsam protsessi jälgida.

Ostukohas pane tähele järgmist:

- ▶ ostu protsess;
- ▶ teised külastajad ja nende reaktsioonid testostleja suunas, muu käitumine ostukohas;
- ▶ turvamees ja tema reaktsioonid testostleja suhtes;
- ▶ teenindaja ning tema verbaalne ja ka mitteverbaalne käitumine. Märka, kas ostlejal tekib silmside teenindajaga ning kas teenindaja hindab ostleja vanust või joobeastet.

Pane tähele, et ostleja(te) käitumine oleks võimalikult sarnane kõikides ostukohtades. Oluline on jälgida, et teenindaja ei saaks aru, et tegemist on testostlemisega. Kui teenindaja saab aru, et tegemist on testostlemisega, siis tuleb see hiljem ankeeti märkida ning vajadusel ostlemine selleks päevaks katkestada. Sellisel juhul tuleb ühendust võtta testostlemise tellijaga.

Juhul kui toitlustusasutuses ostetakse alkohol välja, kindlusta, et **välja ostetud alkoholi ei tarvitata ning see valatakse ära.**

Juhul kui valimis olev ostukoht on remondis, seda ei eksisteeri või see on suletud, tuleb see samuti ankeeti märkida.

Ostu järel täida kohe koos testostlejaga ära ankeet!

SUUR TÄNU KOOSTÖÖ EEST JA HEAD OSTLEMIST!

Juhendit võib kohandada vastavalt testostlemise fookusele.

Lisa 4. Testostleja juhend dokumendi küsimise hindamiseks

Hea ostleja!

Sinu ülesandeks on proovida osta alkoholi etteantud alkoholimüügi kohtades kontrollimaks, kas ostu puhul küsitakse noorelt ostjalt dokumenti.

Kauplusesse või meelelahutuskohta sisene eesmärgiga osta alkoholi.

Kauplusest ära osta alkoholi välja, vaid too viimasel hetkel vabanduseks, et „rahakott jäi autosse/koju“ vms. Vajadusel võid rahakoti ka realselt autosse jätta, kuna siis on lihtsam keeldumist selgitada.

Toitlustusasutusest osta alkohol välja ainult juhul, kui teenindaja valab selle enne ostu katkestamist välja. Sel juhul **hoia tšekk alles**. Kui toitlustusasutuses saab samuti ostust keelduda, öeldes, et „raha jäi maha“ vms, siis tuleb seda varianti kasutada. Kui alkohol on juba välja valatud, tuleb ost sooritada. Ostlemise eesmärk ei ole toitlustusasutustele majanduslikku kahju tekitada.

Juhul kui toitlustusasutuses on turvamees, kes küsib uksele sisenedes sinu vanust, ütle talle vanus ning kui ta ostukohta siseneda lubab, pane see info ankeeti kirja. Kui ta tahab näha dokumenti, näita talle ka dokumenti. **Selles ostukohas tuleb samuti ost sooritada**, et hinnata, kas ka teenindaja küsib vanust ja/või dokumenti.

Kauplused ja toitlustusasutused, kust alkoholi osta, on järjestatud ning kindlaks määratud. Samuti on ette antud, kas osta tuleb kanget või lahjat alkoholi ning kas ostu peab sooritama noormees või neiu. Vastava tabeli saad testostlemise koordinaatorilt testostlemise päeval.

Lahja alkoholi puhul vali palun siider, *long drink* või õlu sõltuvalt sellest, kas oled noormees või neiu. Kange alkoholi puhul on valitud tooteks pooleliitrine viin koos paki mahlagaga või 4 cl kanget alkoholi toitlustusasutuses.

Toitlustusasutuses tuleb alkohol välja osta (vastavalt pooleliitrine õlu või siider või üks pits kanget alkoholi). **Välja ostetud alkohol ei ole mõeldud tarvitamiseks! See tuleb ära valada või kui see ei ole võimalik, siis letile jätta.**

Ostlemise käigus pane tähele, kas teenindaja vaatab sulle otsa ning hindab sinu vanust, ning pane vastav info ostu järel ankeeti kirja. Samuti vaata ostukohas ringi ning pärast pane ankeeti kirja, kas ostukohas oli näha dokumendi küsimisele tähelepanu pööravaid kleebiseid või kampaaniaplakateid.

Ostlemise ajal või pärast seda ei tohi teenindajale märku anda, et tegemist on testostlemisega (omavahel sellest rääkides, tagasisidet andes vms). Tagasiside andmine teenindajale ei mõjuta tema käitumist tulevikus, kuid võib mõjuda negatiivselt tema enesehinnangule ning töösooritusele samal päeval. Teiseks ei ole testostlemise eesmärk pöörata tähelepanu konkreetsetele teenindajatele, vaid saada aru, kui lihtne või keeruline on noorel inimesel alkoholi kätte saada. Kolmandaks võib tagasiside mõjutada testostlemise tulemusi, kuna teenindajad suhtlevad omavahel ning võivad anda märku teistele poodidele ketis või ümbruskonnas.

Pärast ostu palun täida kindlasti veebipõhine ankeet!

SUUR TÄNU KOOSTÖÖ EEST JA HEAD OSTLEMIST!

Juhendit võib kohandada vastavalt testostlemise fookusele.

Lisa 5. Testostleja juhend joobeseisundile vastavate tunnustega isikule

Hea ostleja!

Sinu ülesandeks on proovida osta alkoholi etteantud alkoholimüügi kohtades kontrollimaks, kas neis keeldutakse joobeseisundile vastavate tunnustega isikule alkoholi müümast.

Kauplusesse või meelelahutuskohta sisene eesmärgiga osta alkoholi.

Kaupluses ära osta alkoholi välja. Viimasel hetkel too vabanduseks, et „rahakott jäi autosse/koju“ vms. Vajadusel võid rahakoti ka reaalselt autosse jätta, kuna siis on lihtsam keeldumist selgitada.

Toitlustusasutusest osta alkohol välja ja **jätta tšekk alles**. Kui toitlustusasutuses saab samuti ostust keelduda, öeldes, et „raha jäi maha“ vms, siis kasuta seda varianti. Kui alkohol on aga juba välja valatud, tuleb ost sooritada lõpuni. Ostlemise eesmärk ei ole toitlustusasutustele majanduslikku kahju tekitada.

Ostlemise ajal säilita kokku lepitud joobetunnused ning püüa kõikides ostukohtades väljendada samu joobetunnuseid.

Juhul kui toitlustusasutuses on turvamees, kes ukstel sisenedes keeldub sind joobetunnuste tõttu sisse laskmast, tuleb sul rahulikult ostukohast eemalduda. Sel juhul seal ostu ei sooritata. Oluline on see info ka ankeeti kirja panna.

Kauplused ja toitlustusasutused, kust alkoholi ostad, on järjestatud ning kindlaks määratud. Samuti on ette antud, kas osta tuleb kanget või lahjat alkoholi ning kas ostu peab sooritama mees või naine. Vastava tabeli saad testostlemise koordinaatorilt testostlemise päeval.

Lahja alkoholi puhul vali palun siider, *long drink* või õlu sõltuvalt sellest, kas oled mees või naine. Kange alkoholi puhul on valitud tooteks pooleliitrine viin koos paki mahlagaga või 4 cl kanget alkoholi toitlustusasutuses.

Toitlustusasutuses tuleb alkohol välja osta (vastavalt pooleliitrine õlu või siider või üks pits kanget alkoholi), kui alkohol on enne ostu katkestamist välja valatud. **Välja ostetud alkohol ei ole mõeldud tarvitamiseks! See tuleb ära valada või kui see ei ole võimalik, siis letile jätta.**

Ostlemise käigus pane tähele, kas teenindaja vaatab sulle otsa ning hindab sinu joobeastet. Kindlasti märgi ankeeti ka teenindaja võimalikud suulised kommentaarid.

Ostlemise ajal või pärast seda ei tohi teenindajale märku anda, et tegemist on testostlemisega (omavahel sellest rääkides, tagasisidet andes vms). Tagasiside andmine teenindajale ei mõjuta tema käitumist tulevikus, kuid võib mõjuda negatiivselt tema enesehinnangule ning töösooritusele samal päeval. Teiseks ei ole testostlemise eesmärk pöörata tähelepanu konkreetsetele teenindajatele, vaid saada aru, kui lihtne või keeruline on joobetunnustega inimesel alkoholi kätte saada. Kolmandaks võib tagasiside mõjutada testostlemise tulemusi, kuna teenindajad suhtlevad omavahel ning võivad anda märku teistele poodidele ketis või ümbruskonnas.

Pärast ostu palun täida koos vaatlejaga kindlasti veebipõhine ankeet!

SUUR TÄNU KOOSTÖÖ EEST JA HEAD OSTLEMIST!

Juhendit võib kohandada vastavalt testostlemise fookusele.

Lisa 6. Näidisankeet alkoholi kättesaadavuse hindamiseks noorte hulgas (dokumendi küsimine)

Hea ostleja!

Palun täida järgnev ankeet, lähtudes eelnenud alkohoolse joogi ostust.

1.	Ostleja kood:	
2.	Ostukoha kood valimi baasist:	
3.	Maakond / kohalik omavalitsus / linnaosa:	
4.	Asutuse tüüp:	Jaekaubandus Tankla Toitlustusasutus Avalik üritus / festival
5.	Ostu sooritamise kuupäev:	
6.	Ostu sooritamise kellaaeg:	
7.	Millist alkohoolset jooki ostsid?	Õlu Siider Kange alkohol
8.	Kas välja ostetud alkohol jäi ostleja ja vaatleja poolt tarvitamata?	Jah Ei
9.	Kas ostu sooritamisel küsiti Sinu vanust?	Jah Ei
10.	Kas ostu sooritamisel pidid näitama ID-kaarti või muud isikut tõendavat dokumenti?	Jah Ei
11.	Kas ostu sooritamisel tekkis silmside teenindajaga (nt teenindaja hindas, kas oled piisavalt vana, et alkoholi osta)?	Jah Ei
12.	Kas asutusse sisenedes pidid näitama isikut tõendavat dokumenti?	Jah Ei
13.	Kas asutuses oli turvamees?	Jah Ei
14.	Kas teenindaja müüs alkohoolset jooki?	Jah Ei
15.	Milliseid teavituskampaania materjale märkasid ostukohas? „Vanust alla 30?“ kleebised või reklaamlehti või muid kleebiseid? Palun täpsusta kommentaarides, milliseid reklaame märkasid.	Ei märganud midagi Jah, märkasin.
16.	Märkused (inimeste arv poes ja nende käitumine seoses testostlejaga, turvamees, kleebised ja kampaaniad, muu):	

AITÄH SULLE KOOSTÖÖ EEST!

Lisa 7. Näidisankeet alkoholi kättesaadavuse hindamiseks joobeseisundile viitavate tunnustega isikute seas

Hea ostleja!

Palun täida järgnev ankeet, lähtudes eelnenud alkohoolse joogi ostust.

1.	Ostleja kood:	
2.	Ostukoha kood valimi baasist:	
3.	Ostu sooritamise kuupäev:	
4.	Ostu sooritamise kellaeg:	
5.	Maakond / kohalik omavalitsus / linnaosa:	
6.	Millist alkohoolset jooki ostsid?	Õlu Siider Kange alkohol
7.	Kas välja ostetud alkohol jäi ostleja ja vaateleja poolt tarvitamata?	Jah Ei
8.	Kas ostu sooritamise ajal tekkis Sul müüjaga kontakt või silmside (oli arusaadav, et müüja hindas ostleja joobeastet)?	Jah Ei
9.	Teenindaja suulised kommentaarid :	
10.	Kas asutuses oli turvamees?	Jah Ei Ei tea
11.	Kas teenindaja müüs alkohoolset jooki	Jah Ei
12.	Millised joobetunnused esinesid ostlejal ostlemise käigus? (See küsimus aitab hiljem analüüsida, kas joobeastet etendati korrektselt)	Raske tuikumine Silmad uimased Keel pehme Korratu välimus Elav käitumine Jutukus Kassas püüdlis viisakas Naljategemine Kohmitsemine kassas Raskusi teiste inimeste (müüjate) kõne mõistmisel
13.	Kas asutuses olid nähtaval teavituskampaania „Vanust alla 30?“ kleebised või reklaamlehed või muud kleebised? Millised?	
14.	Kommentaarid (inimeste arv ostukohas, turvamehe käitumine, teiste klientide käitumine, kas teenindaja vaatas ostlejat kuidagi teistmoodi, kas mõni täiskasvanu ostis alaealisele alkoholi jms)?	
15.	Märkused (inimeste arv poes ja nende käitumine seoses testostlejaga, turvamees, kleebised ja kampaaniad, muu):	

AITÄH SULLE KOOSTÖÖ EEST!

Käesolev juhend on loodud toetavaks materjaliks testostlemisel ja selle planeerimisel paikkondades. Testostlemine aitab mõista, kui kättesaadav on alkohol noortele ja purjus inimestele tegelikult, ning saadud tulemuste alusel saab planeerida, milliste tegevustega olukorda parandada.